

ДИФЕРЕНЦІАЛЬНИЙ ПІДХІД У ДОСЛІДЖЕННІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОЗДІЙСНЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції
(24-25 березня 2022 р., м. Одеса, Україна)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Державний заклад
ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО (м. Одеса)

КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТА ДИФЕРЕНЦІАЛЬНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО
ФАКУЛЬТЕТУ

ДИФЕРЕНЦІАЛЬНИЙ ПІДХІД У ДОСЛІДЖЕННІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОЗДІЙСНЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції
24-25 березня 2022 року

Одеса
ФОП Бєлий А.Є
2022

УДК 159.9: 37.015.3
ББК 88.4
Д 50

Друкується згідно рішення Вченої ради Соціально-гуманітарного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (Протокол № 6 від 17.02.2022 р.)

Диференціальний підхід у дослідженні професійного самоздійснення особистості:
Д 50 Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (24-25 березня 2022 року) / відп. ред. О. П. Саннікова. Одеса : ФОП Бєлий А.Є., 2022. 168 с.

ISBN 978-617-7757-39-8

Редакційна колегія

- Саннікова О. П. – *доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної та диференціальної психології; відповідальний редактор;*
- Василенко І. В. – *кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної та диференціальної психології;*
- Гордієнко І. О. – *кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри загальної та диференціальної психології;*
- Санніков О. І. – *доктор психологічних наук, професор кафедри теорії та методики практичної психології.*

Матеріали збірника містять результати теоретико - емпіричних досліджень, що здобуті в процесі науково-дослідної роботи студентів, аспірантів та науковців, які навчаються і працюють у закладах освіти України.

Для студентів, аспірантів, молодих науковців, психологів, педагогів та широкого кола зацікавлених осіб.

За зміст та помилки, що можуть зустрічатися в тексті статей, несуть відповідальність автори.

ISBN 978-617-7757-39-8

© Університет Ушинського, 2022

УДК: 37.011.3-051

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ЗДІБНОСТЕЙ ПСИХОЛОГІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Постоян Т. Г.

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
освітнього менеджменту та публічного управління,
Університет Ушинського*

Анотація. *Розвиток в Україні ринкових відносин детермінує зміни в системі професійної освіти України, зокрема необхідність забезпечення підготовки майбутніх психологів соціальної сфери до успішної особистісної та професійної самореалізації в сфері надання психологічних послуг.*

Ключові слова: *вища освіта, професійна підготовка, психолог, формування, підприємницька компетентність, підприємницькі здібності.*

Вступ. В умовах реформування системи освіти України, підвищення якості підготовки фахівців сучасний університет стає центром відтворення інтелектуального потенціалу суспільства.

Науковці О. Асмолов, Л. Виготський, В. Давидов, Н. Тализіна та ін. розглядають особистість як головний результат соціальної творчості та визначають особистісні закономірності розвитку людини, виховання у людині моральних якостей, принципів, переконань, характеризують систему ставлень до загальнолюдських цінностей. Категорія світогляду в психолого-педагогічній науці при цьому, визначається як система суб'єкт-суб'єктних взаємостосунків людини та світу, де сторони виступають суб'єктами, що індивідуально розвиваються.

В умовах, коли освіта стає головним ресурсом світової економіки, проблема формування наукового світогляду та розвитку підприємницького потенціалу особистості набуває актуальності. Підприємницька компетентність нині знаходиться на вистрі проблеми економічного розвитку держави, що потребує розробки певних педагогічних підходів до її формування в умовах професійної підготовки майбутнього фахівця.

Формування та розвиток підприємницької компетентності як соціальна-економічна проблема розглядається в Законах України «Про освіту» (2017) [2], «Про вищу освіту» (2014) [3], «Про підприємництво» (2015) [4]; у Стратегії сталого розвитку «Україна – 2030» (2017) , Концепції розвитку економічної освіти в Україні (2007), в оновленій редакції ключових компетентностей щодо навчання впродовж життя (Рекомендація 2018/0008 (NLE) Європейського Парламенту та Ради ЄС).

Проблему компетентнісного підходу у професійній освіті розглядали вітчизняні дослідники, зокрема: Н. Бібік, Л. Ващенко, Т. Добудько, О. Пометун, О. Проценко, О. Савченко, С. Сисоєва та ін.

Однак, проблема формування конкурентоспроможного фахівця, здатного до підприємницької діяльності недостатньо досліджена.

Мета. Теоретично обґрунтувати доцільність та актуальність формування підприємницької компетентності майбутніх психологів соціальної сфери в умовах ринкових відносин та розвитку малого бізнесу в Україні.

Матеріали та методи. З метою одержання вихідної інформації про стан формування підприємницької компетентності в процесі професійної підготовки психологів соціальної сфери використано методи емпіричного дослідження: спостереження, опис та загальнологічні методи та підходи: порівняння, аналіз, синтез, узагальнення, моделювання процесу формування підприємницької компетентності в умовах закладу вищої освіти.

Результати та їх обговорення. Логіка започаткованого дослідження вимагає розглянути поняття компетентність та підприємництво. У Законі України «Про освіту» визначено, що компетентність – це динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність, тобто, бути компетентним означає вміти реалізовувати знання, застосовувати досвід, волю і емоційний стан для вирішення проблем у конкретних обставинах [2].

У Законі України «Про підприємництво» підприємництво визначається як самостійна ініціативна, систематична

господарська діяльність, здійснювана на власний ризик і під особисту майнову відповідальність з метою отримання прибутку [3].

Поняття «підприємницька компетентність» в українському освітньому середовищі вперше офіційно використано в переліку ключових компетентностей, визначених вітчизняними освітянами за матеріалами дискусій, організованих у межах проєкту ПРООН «Освітня політика та освіта рівний – рівному» (уміння вчитися, громадянська, загальнокультурна, компетентність з інформаційних та комунікаційних технологій, соціальна, підприємницька, здоров'язбережувальна компетентності) [4].

Аналізуючи проблему розвитку конкурентоспроможності здобувачів вищої освіти, В. Майковська їхню конкурентоспроможність визначає як здатність в умовах зростаючої конкуренції на ринку праці мати на момент завершення навчання у закладі вищої освіти гарантовану роботу за обраною спеціальністю та перспективи успішного просування службовими сходами [5].

Зазначимо, що конкурентоспроможного фахівця характеризує сформована підприємницька компетентність.

Практика професійної освіти ефективність процесу підготовки до підприємницької діяльності пов'язує з майбутнім фахівцем, який розглядає підприємницьку компетентність як інтелектуальний інструмент, за умови розуміння ним її привабливості як сфери самореалізації та внеску у розвиток власної підприємницької діяльності, що дозволяє здобувачу професійної освіти приймати ефективні та якісні рішення у різних ситуаціях освітньої діяльності.

Педагогічними засобами формування підприємницької компетентності в умовах закладу вищої освіти виступають: ігрові методи навчання, що забезпечують формування умінь будувати конструктивні ділові відносини; метод кейс стаді, що спрямований на залучення нових ресурсів у виробництво (послуги); метод проєктного навчання, орієнтований на самореалізацію особистості здобувача вищої освіти; інформаційно-комунікаційні технології та засоби, що забезпечують пошук необхідної підприємницької інформації; метод моделювання, що формує здатність генерувати підприємницькі ідеї; спостереження за роботою підприємців

приватних установ та організацій (Центр надання психологічної допомоги різним групам населення); організація творчої колективної діяльності.

Узагальнюючи підходи щодо характеристики підприємницької компетентності здобувачів вищої освіти, визначено такий перелік:

- здатність ефективно здійснювати комунікативний процес, що передбачає активізацію комунікативних здібностей та навичок представлення власної точки зору в ході діалогу, публічного виступу;

- використання ресурсів комунікації для вирішення поставлених завдань (комунікативні та організаторські якості);

- готовність до використання інформаційних ресурсів – здатність структурувати наявну інформацію та використовувати її при плануванні та реалізації власної діяльності (мислення та креативність);

- здатність застосовувати проєктні методи у професійному житті, зокрема самостійно виявляти проблему, знаходити шляхи та засоби її вирішення, формулювати цілі, завдання, готовність публічно презентувати результати та оцінювати характер досягнень (мислення та креативність);

- здатність до самоорганізації власної діяльності, зокрема оцінювати необхідність тієї чи іншої інформації для планування та здійснення власної діяльності;

- здатність самостійно засвоювати способи вирішення поставленого завдання (мислення та креативність);

- життєстійкість – здатність до самоконтролю у складній, екстремальній ситуації, до ефективного управління цією ситуацією (лідерські якості, мислення та креативність) [7].

До підприємницьких особистісних якостей дослідники відносять: відповідальність, самоорганізованість і самоконтроль, ініціативність, емоційну стійкість та професійну мобільність. Так К. Пилипенко зазначає, що професійна підготовка здобувачів вищої освіти повинна передбачати формування емоційної стійкості та емоційного інтелекту як здатності до ефективної міжособистісної взаємодії, успішної адаптації до навчання та подальшої професійної діяльності; об'єктивне сприйняття інформації та реагування на будь-які зміни в навколишньому середовищі; здатність адекватно розуміти поведінку студентів, колег [6].

На думку Л. Єршова, формування підприємницьких компетентностей, спрямовано на розвиток підприємницьких здібностей – підвалин формування підприємницької поведінки в майбутньому [1]. У зв'язку з цим у студентів необхідно розвивати лідерські, комунікативні та організаторські здібності.

Здібності науковці розглядають як властивості особистості, що розвиваються в діяльності та визначають її успішність, орієнтуючись на теорії розвитку здібностей (Ч. Спірмен, Дж. Келлі та ін.) та теорії, засновані на особистісно-діяльнісному підході (В. Крутецький, Б. Теплов, С. Рубінштейн та ін).

Практика підготовки психологів соціальної сфери виявила основні недоліки підприємницької підготовки здобувачів вищої освіти, зокрема: недостатність вимог до випускників закладу вищої освіти у сфері підприємництва, недостатня мотивація щодо формування певних підприємницьких компетентностей, неготовність науково-педагогічних працівників закладу вищої освіти до ефективного їх формування, недостатня включеність здобувачів освіти у підприємницьку діяльність, недостатня мобільність та недостатній рівень економічної підготовки.

Проведений аналіз психолого-педагогічних досліджень показав, що до сьогодні немає цілісної системи формування підприємницьких здібностей здобувачів освіти в умовах закладу вищої освіти, що забезпечило б підвищення рівня сформованості підприємницьких здібностей, активності та конкурентоспроможності майбутніх фахівців.

Враховуючи те, що сучасні університети орієнтовані на зовнішні зв'язки з науковими культурними та іншими організаціями та установами, їх роль як інтегратора знань вимагає використання методів стратегічного управління у вирішенні зазначеної проблеми.

Сьогодні, коли підвищуються вимоги до психологічної служби загалом і психолога зокрема, Університет Ушинського, здійснюючи професійну підготовку психологів соціальної сфери, виконує просвітницьку функцію, формує наукову та освітню атмосферу, в якій розвивається майбутній психолог.

Водночас в Університеті Ушинського запроваджено новий підхід щодо організації змісту обов'язкових навчальних дисциплін, з метою забезпечення реалізації завдань з

формування підприємницької компетентності та розвитку підприємницьких здібностей майбутніх фахівців, які навчаються за спеціальністю 053 Психолог, ОПП «Практична психологія», другий (магістерський) рівень вищої освіти. До переліку обов'язкових компонент за цією освітньо-професійною програмою увійшли навчальні дисципліни, що формують навички підприємницького мислення; забезпечують оволодіння методами та процесом започаткування власної справи; опанування прийомів маркетингового та фінансового аналізу та оцінки майбутніми керівниками психологічної служби психологічних аспектів управління персоналом.

Запроваджена система підготовки майбутнього психолога в Університеті Ушинського здійснюється через розкриття здібностей кожного студента, виховання громадянина та патріота, готового до професійного самовизначення та безперервної освіти. Водночас запроваджена система професійної підготовки забезпечує виховання ініціативної особистості, здатної творчо мислити та приймати нестандартні рішення, зі сформованою підприємницькою активністю та ініціативою, готовою здійснювати професійну діяльність в складних соціально-економічних умовах.

Висновки

Роль знань, науки та технологій у сучасному суспільстві швидко зростає та створює нові виклики системі вищої освіти, що вимагає пошуку нових форм та методів навчання відповідних вимогам сучасної економіки, в якій знання перетворюються у найважливіше джерело розвитку.

Формування у здобувачів професійної освіти в умовах університету підприємницьких здібностей, вимагає свого рішення з урахуванням сучасних досліджень, розробок, форм, методів навчання та виховання.

Формування та розвиток підприємницьких здібностей здобувачів вищої освіти в контексті професійної культури особистості, є важливим для забезпечення їхнього працевлаштування в умовах ринкової економіки та вимог ринку праці, що змінюються.

Література

1. Єршова Л. Розвиток підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих фахівців із використанням технологій самоменеджменту. Науковий вісник Інституту професійно-

технічної освіти НАПН України. *Професійна педагогіка*. №2 2019. С. 92–100. URL : <https://doi.org/10.32835/2223-5752.2019.19.92-100>

2. Закон України «Про освіту» від 5.09.2017 року. Урядовий кур'єр від 4.10.2017. No 186.4.

3. Закон України «Про підприємництво» від 7.02.1991 року. Відомості Верховної Ради УРСР від 02.04.1991. 1991 р. No 14. Ст. 168.5.

4. *Ключові компетентності для навчання впродовж життя 2018* : [Електронний ресурс]. URL : <http://dystosvita.blogspot.pe/2018/01/2018.html>

5. Майковська В. І. Сутність і структура підприємницької компетентності майбутніх фахівців в Україні. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2017. № 1. С. 112-117.

6. Пилипенко К. В. Емоційна стійкість як професійно-важлива якість майбутнього психолога-практика // *Практична психологія в системі вищої освіти: теорія, результати досліджень, технології: колективна монографія / ред. Н.І. Пов'якель*. Київ : НПУ імені Н. П. Драгоманова, 2009. С.137-147.

7. Шеліган О. Н Підприємницька компетентність у наукових рецепціях вчених. *Педагогічна освіта: теорія і практика Психологія. Педагогіка*. 2019. № 31. С. 86-90. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Potip_2019_31_16

УДК 159.9

САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ПРОФЕСІОНАЛА ТА ЗАДОВОЛЕНІСТЬ ШЛЮБОМ: РЕЗУЛЬТАТИ СТАТИСТИЧНОГО АНАЛІЗА

Санніков О. І.

*доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри теорії та методик практичної психології,
Університет Ушинського*

Мельнікова Н. С.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Університет Ушинського*

Актуальність теми дослідження. Проблематика професійної самореалізації особистості є предметом